

МОВЛЕННЄВІ СИТУАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРИРОДНИЧИХ НАУКАХ І ТЕХНОЛОГІЯХ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В 5 КЛАСІ

Горошкін Ігор,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

Розвиток сучасної української освіти характеризується впровадженням компетентнісного підходу до навчання, який найбільше відповідає викликам сьогодення. Означений підхід має сприяти формуванню компетентної особистості, яка змогла б жити і творити в сучасному динамічному й глобалізованому соціумі. Нормативними документами визначено десять ключових компетентностей, що мають бути сформовані в здобувачів освіти. З огляду на це у межах кожного предмета виокремлено важливий напрям виконання освітніх завдань, спрямований на формування, розвиток і вдосконалення ключових компетентностей.

Такі ключові компетентності, як *спілкування державною (рідною) мовою, спілкування іноземною мовою, вміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності*, формуються постійно під час навчання іноземної мови, незалежно від теми чи змісту завдань, інші, як-от *математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя* формуються виключно в межах певних тем, у процесі використання відповідного лексичного діапазону.

Одним із ефективних інструментів навчання іноземної мови є систематичне використання на уроках мовленнєвих ситуацій (м.с.). Словник-довідник з української лінгводидактики визначає її як «сукупність позалінгвістичних чинників, що зумовлює потребу у висловлюванні. М. с. може створюватися штучно на уроці задля розвитку комунікативних умінь і навичок. М. с. забезпечує мотивацію навчання мови, стимулює мовленнєву активність школярів» [4]. Складниками

мовленнєвої ситуації є: наявність адресанта (співрозмовника), мотив, мета та місце спілкування.

Ураховуючи значний дидактико-розвивальний потенціал мовленнєвих ситуацій, автори чинних підручників іноземних мов пропонують для учнів різноманітні ситуації. Для прикладу розглянемо особливості формування *основних компетентностей у природничих науках і технологіях* шляхом використання мовленнєвих ситуацій на матеріалі підручників англійської мови для учнів 5 класу, виданих 2018 року. Згідно з вимогами чинної програми *основні компетентності у природничих науках і технологіях* на уроках іноземної мови в 5 класі формуються передусім у межах теми «Природа», під час вивчення якої учні ознайомлюються лексичними одиницями, які уможливають спілкування про погоду та природні явища. Обсяг усної взаємодії для п'ятикласників програмою визначено в межах 5 реплік на кожного учасника. [2]

У процесі аналізу змісту чинних підручників англійської мови для 5 класу доходимо висновку, що вони містять значну кількість завдань для відпрацювання функційного аспекту мови, що сприяє формуванню в учнів 5 класу *основних компетентностей у природничих науках і технологіях*. Так, у підручнику англійської мови О. Карпюк однією з мовленнєвих ситуацій є розмова між дівчинкою Джейн та її матір'ю, які обговорюючи погоду, зачіпають тему вибору одягу з урахуванням погодних умов:

Jane: Bye, mum!

Mother: Jane, stop! Hey, what are you wearing?

Jane: Well, I am wearing my favourite dress and shoes ...

Mother: Oh, dear, look! It is raining today.

Better put your raincoat on.

Jane: Oh, no ... The weather is really bad. Mum, give me my green boots, please.

Mother: Take your umbrella, Jane!

Jane: Thank you, mum! [1, 158]

Звісно, що вдома учням навряд чи доведеться спілкуватися англійською мовою, але в житті вони будуть готові зробити це. Означена ситуація імітує життєву. У цьому підручнику також наявні вправи, які дають змогу учням самостійно створювати мовленнєві ситуації через обговорення теми з використанням відповідної лексики. Мовленнєві ситуації залучають учнів як до рецептивних, так і до продуктивних видів мовленнєвої діяльності.

Підручник А. Несвіт пропонує низку вправ, у яких учні самостійно створюють мовленнєві ситуації, використовуючи діалогічне мовлення. Автор наводить приклад ситуації:

A: What is the weather like?

B: It's snowy.

A: Do you like it when it snows?

B: Yes, I do. I like snowy weather / No, I don't. I don't like it when it's cold. [3, 98].

Як бачимо, мовленнєві дії учнів створено на основі конкретної лексичної теми. Це дозволяє учням не тільки закріпити лексику, а й підготуватися до застосування її в конкретних життєвих ситуаціях. Окрім цього, у підручниках наявні вправи, що спонукають п'ятикласників до діалогічного мовлення, а отже, – уможлиблюють створення мовленнєвих ситуацій. Зазначимо, що особливу роль у цьому процесі відіграє вчитель, який може впливати на зміст уроку та лексичне наповнення завдань.

Ключові слова: іноземні мови, ключові компетентності, мовленнєві ситуації.

Список використаних джерел

1. Карпюк О. Д. Англійська мова: 5-й рік навчання (English: year 5). 5 кл. : підручник для закладів загальної середньої освіти. 2-е вид., виправлене і доопрацьоване. Тернопіль : «Видавництво Астон», 2018. 240 с. : іл.
2. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов (Англійська мова) : Режим доступу:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>

3. Несвіт А. М. Англійська мова (5-й рік навчання). English (Year 5) : підруч. для закл. заг. серед. освіти : 5-й кл. 2-ге вид., доопрац. Київ : Генеза, 2018. 208 с.
4. Пентилюк М. І., Горошкіна О. М., Мордовцева Н. В., Нікітіна А. В., Попова Л. О. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. К. : Ленвіт, 2015. 320 с.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЛЦЕЮ МОВНОЇ СТІЙКОСТІ

*Горошкіна Олена,
докт. пед. наук, гол. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна*

У сучасних соціокультурних умовах гостро стоїть проблема формування в учнів мовної стійкості. За словами Ореста Ткаченка, «проблема мовної стійкості та її джерел набуває зараз особливої практичної гостроти там, де процеси мовної асиміляції ставлять під загрозу існування певної мови, а разом з тим, як дальший наслідок, можуть призвести до загибелі народу – носія відповідної мови» [4]. Сучасна українська письменниця Ірена Карпа влучно назвала мовну стійкість презумпцією власної універсальності. Життя переконує, що міцних знань, здобутих на уроках української мови, і навіть сформованих вмінь недостатньо, адже можна навести багато прикладів, коли людина добре знає мову, але не спілкується нею. Тож сьогодні надзвичайно важливо сформувати в учнів мовну стійкість як яскравий індикатор сформованості мовної особистості. Мовну стійкість вважаємо також складником предметної компетентності учня, що формується впродовж шкільного навчання на уроках української мови.

Вивчення мовознавчої та лінгводидактичної літератури засвідчує, що проблему мовної стійкості в лінгвістичному аспекті досліджують мовознавці Б. Ажнюк, Г. Залізняк, Л. Масенко, О. Селіванова, Л. Підкуймуха, К. Тищенко, О. Ткаченко та ін., у лінгводидактичному науковому просторі означена проблема залишається на периферії дослідницьких інтересів. Т. Симоненко пропонує таке